

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança territorial

La iniciativa Eudemon en el desplegament de les energies renovables a l'Alt Penedès.

Autoria:

Sigríð Muñiz San Martín
Jaume Moya i Matas

E U D E M O N

Amb el suport de:

CST
Centre per a la
Sostenibilitat
Territorial

PRESENTACIÓ	pàg. 2		
EL PROCEDIMENT EUDEMON Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local			
1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA Definició del tipus d'iniciativa	pàg. 3		
1 Enfocament teoricopràctic			
1 Justificació: Amb quin propòsit intervenim?	pàg. 3		
2 Posicionament: Des de quin lloc i actitud abordem la qüestió?	pàg. 4		
2 Tipus de situacions de partida			
1 Àmbit d'actuació: Per a quin tipus de conflicte es preveu intervenir?	pàg. 6		
3 Recursos disponibles			
1 Viabilitat de la iniciativa: De quins recursos es disposa per a impulsar la intervenció?	pàg. 7		
2 PROSPECTIVA Comprensió de la situació a tractar			
1 Anàlisi de l'element-conflicte			
1 Identificació de l'objecte de disputa: Quin és el detonant del conflicte?	pàg. 9		
2 Anàlisi exhaustiu del conflicte: Tenim prou coneixement sobre el cas?	pàg. 9		
2 Anàlisi del context-problema			
1 Identificació de la problemàtica general: Quines necessitats pràctiques estan en joc?	pàg. 10		
2 Estat de la qüestió: Tenim prou coneixement sobre la problemàtica?	pàg. 10		
3 Valoració del potencial de resolució			
1 Anàlisi de les condicions mínimes necessàries: La situació de partida és prou favorable per desenvolupar la iniciativa?	pàg. 11		
3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ Creació del procediment de resolució i governança			
1 Cocreació adaptativa: Està la iniciativa ajustada a la realitat local i present?	pàg. 13		
		2 Incorporació de la veu del conflicte: La iniciativa té en consideració els reptes que mostra la conflictivitat social?	pàg. 15
		1 En el procés de transició energètica conviuen ritmes de canvi diferents i el binomi urgència-resistència impregna el debat.	pàg. 15
		2 El procés de transició energètica té un component tècnic mot marcat i un corpus de coneixement sectorial no sempre disponible.	pàg. 16
		3 El context sociopolític i cultural no és favorable a certes pràctiques orientades a la governança territorial i als processos consensuals.	pàg. 18
		4 El procés d'implantació de les energies renovables està vinculat a la variable territorial.	pàg. 19
		3 Foment de les condicions propícies per a la resolució: Aconsegueix la iniciativa augmentar la probabilitat de concòrdia i col·laboració?	pàg. 20
		1 Persones disposades a assistir de forma voluntària al procés de diàleg	pàg. 20
		2 Processos de diàleg que facilitin l'entesa, la col·laboració i l'assoliment d'acords	pàg. 21
		3 Mecanismes de governabilitat que emparin el diàleg i/o garanteixin la incidència dels acords en els decisions públiques i/o comunitàries	pàg. 24
		4 Comunicació lenta, propera i catalitzadora: La iniciativa adopta un modus comunicatiu coherent amb el seu propòsit mediador-facilitador?	pàg. 26
		4 RESULTATS Avaluació i aprenentatges fruit de l'experiència	pàg. 23
		1 Mobilització del debat energètic i activació de la xarxa social: Aconsegueix la iniciativa incrementar el diàleg social?	pàg. 27
		2 Identificació de consensos territorials: Aconsegueix la iniciativa arribar a algun acord que resolgui la conflictivitat social?	pàg. 30
		3 Creació del Grup Motor Comarcal per a la transició energètica: Aconsegueix la iniciativa incidir en l'esfera pública i/o comunitària vinculada a la problemàtica energètica?	pàg. 32
		CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE FUTUR	pàg. 35
		BIBLIOGRAFIA	pàg. 36

La preocupació pel tàndem renovables-territori és cada vegada més generalitzada i protagonitza cada vegada més fòrums, converses i notícies. Aparentment, sabem que una de les solucions energètiques a la crisi climàtica és la producció elèctrica renovable (especialment, la solar fotovoltaica i l'eòlica). Però, a la pràctica, la realitat no es mostra tan clara. I podem dir, sense por a equivocar-nos, que esdevé una qüestió conflictiva.

Ens trobem en un escenari de canvi, que, tot just, comencem a comprendre i que més lluny estem de saber abordar. Algunes de les eines sociopolítiques que hi ha hagut fins ara per gestionar processos de canvi culturals, estructurals i pràctics (com els que ens proposa la transició energètica) no resulten adequats, suficients o benvinguts per gestionar la conflictivitat social actual.

El present document recull l'experiència que el projecte Eudemon ha desenvolupat entre novembre de 2021 i juliol de 2023 a la comarca de l'Alt Penedès (Barcelona, Catalunya). Una iniciativa del Centre per a la Sostenibilitat Territorial que té la voluntat de posar en pràctica per a un context conflictiu concret una determinada metodologia de resolució de conflictes i construcció de governança territorial. En la web (<https://www.centrosostenibilitat.cat/eudemon/>) es pot consultar l'històric del projecte i els materials generats.

Aquest projecte ha comptat amb el suport de la EFC - Fundació Europea del Clima. La responsabilitat de la informació i els punts de vista exposats en aquest informe correspon als seus autors. La ECF - Fundació Europea del Clima no es fa responsable de l'ús que pugui fer-se de la informació aquí continguda o expressada”

En tot cas, hem volgut facilitar la seva digestió i utilitat fent un esforç de sistematització i síntesis. En les següents pàgines, trobareu, bàsicament, la descripció del procediment seguit i algunes conclusions. El procediment l'hem esquematitzat de tal manera que mostra els diferents passos i accions realitzats i, també, quins són els engranatges que el fan funcionar, és a dir, les preguntes que l'han guiat. Complementàriament, hem ressaltat alguns dels mecanismes i/o estratègies que serien fàcilment replicables i hem il·lustrat algunes etapes de la iniciativa fent un zoom a la realitat penedesenca.

Tot plegat, pretén ser una proposta de com es podrien tractar els reptes ecosocials actuals i els conflictes socioecològics des del diàleg i el consens, i des d'un anhel de democratització de les decisions i de creació de comunitat. Per suposat, només és un granet de sorra en un camp immens per explorar, per això, aquest document també vol ser una invitació. Una invitació a que aquelles persones que ho sentin, s'uneixin en aquesta recerca i pràctica que creiem tan necessària.

Esperem poder-vos inspirar i orientar en la ciència i l'art de crear espais on es resolen els problemes comuns des de la convivència i la saviesa col·lectives.

Sigrid i Jaume

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA:

Definició del tipus d'iniciativa

1 Enfocament teorico-pràctic

1 Justificació: Amb quin propòsit intervenim?

Poques veus qüestionen, avui en dia, la necessitat de realitzar una transició energètica que posi fi a un model de desenvolupament basat en el creixement continu del consum i l'ús de combustibles fòssils. Pel contrari, predomina un discurs global que advoca per un sistema energètic fonamentat en fonts renovables i que permet la reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle.

Les implicacions tecnològiques, econòmiques, socials, culturals, etc. d'un canvi d'aquesta envergadura comporten un repte majúscul que tot just comencem a afrontar. És un repte polièdric que demanda una transformació a diferents nivells, tot i que el rang d'importància i atenció que reben els diferents factors no és igualitari. S'observa una tendència a prioritzar la mirada tècnica i tecnològica, la qual es focalitza en fer efectiva una implantació energètica renovable que compleixi amb les dades de producció previstes.

Però, en un context democràtic en el que s'aposta pels valors de transparència, participació, justícia, responsabilitat, etc. i, en un moment social en el que hi ha una creixent voluntat per incidir en la definició de les polítiques públiques i per vincular-se col·lectivament a través de sistemes més cooperatius i comunitaris, és fa difícil ignorar la dimensió psico-social i de governabilitat de la qüestió energètica.

L'elevada conflictivitat social que ha desencadenat el desplegament de projectes d'instal·lació eòlica i fotovoltaica sobre terreny, també ens recorden la necessitat de tenir en compte el factor social i humà.

En l'escenari energètic conflueixen una gran diversitat de sectors i agents, amb els seus interessos, necessitats, percepcions, coneixements... que cal acollir i fer convergir en un projecte comú de transició energètica. Realment es pot avançar en el canvi de model energètic si no acompanyem aquest procés amb un sistema sociopolític i de gestió de lo públic que sigui capaç de construir a partir d'aquesta pluralitat social?

Cada vegada es reconeix més obertament (tant per part del sector empresarial, les administracions públiques, les entitats socials, etc.) que per poder assolir els objectius climàtics cal implicar a la majoria de la societat i crear aliances entre els diferents agents. I és habitual incloure, en documents i discursos, referències als conceptes de participació pública, empoderament de la ciutadania, llicència social, governança energètica, etc. per evidenciar la importància d'incloure el demos en aquest canvi de paradigma.

Perquè, en definitiva, sobre el que se'ns està interpellant és sobre la nostra capacitat –com a societat– de donar respostes col·lectives als problemes globals.

Visibilitzar el factor humà i social de la transició energètica.

Explorar com seria definir el nou model energètic des d'una visió holística, inclusiva i de construcció progressiva i participada de les solucions.

Trobar fulles de ruta específiques –el com– per a afrontar aquest repte social i de governabilitat.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA:

Definició del tipus d'iniciativa

1 Enfocament teoricoopràctic

2 Posicionament: Des de quin lloc i actitud abordem la qüestió? (I)

Des d'una determinada VISIÓ:

Dels conflictes socioecològics:

Els conflictes socioecològics o socioambientals són disputes socials de caràcter públic, en les que existeix una component ambiental i territorial central, que involucren accions col·lectives i que tenen a veure amb les intervencions que realitzen, promouen o permeten les administracions (Muñoz, 2012).

L'existència d'aquests conflictes s'entén com un atribut propi de les societats plurals que no es poden o hauríem de voler eliminar. De fet, l'emergència d'aquestes controvèrsies és un indicatiu d'una saludable expressió dels límits recíprocs. El repte és aconseguir que aquesta diferència no derivi en confrontació que és un moment d'incomunicació, bloqueig i negació d'allò diferent.

El conflicte és, per tant, una oportunitat per guanyar una major comprensió dels problemes eco-socials existents i per aprofitar la mobilització de recursos, persones i coneixement que s'activen en pro de la resolució de la problemàtica.

De la resolució de conflictes:

La resolució d'un conflicte –a diferència de solucionar un problema o que aquest es dissipi– és un procés en el que les persones implicades arriben a un acord i deixen de cantó la disputa inicial. No es busca erradicar la causa que genera la disputa ni s'espera que desaparegui per causes menys conscients com l'avorriment, deixadesa, resignació, etc. (Muñoz, 2011).

Es posa el focus en les pròpies persones en conflicte i en crear les condicions que faran més propici la concòrdia. Alhora, es considera important que en la interacció entre actors es tinguin en compte les característiques específiques del conflicte i que el pacte sorgeixi de la construcció grupal.

La resolució és, doncs, un procés creatiu que protagonitzen els implicats i que fa emergir (sota unes condicions favorables) uns acords no prefabricats o establerts a priori.

De la governabilitat:

Els sistemes i mecanismes que té una societat de prendre decisions, governar-se i resoldre els seus problemes són diverses i depenen de la conceptualització que es té de la pròpia societat. La visió de la governança entén la natura política de la societat com un espai fluït d'actors, processos, normes, informacions i interaccions que van definint l'actuació pública.

Hi ha diferents models de governança per gestionar aquests fluxos; més o menys diferents a les estructures de governació tradicionals (estratègies de lobby-influència, processos de consulta...). Les aproximacions més ajustades a la nova cultura democràtica busquen obrir espais per expressar, escoltar, aprendre i empoderar a la població a fer-se càrrec dels problemes comuns.

La governança s'entén, així, com una lògica decisional basada en el diàleg, els processos consensuals i ubicada en un marc general de democràcia participativa.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA:

Definició del tipus d'iniciativa

1 Enfocament teoricopràctic

2 Posicionament: Des de quin lloc i actitud abordem la qüestió? (II)

Des d'una determinada ACTITUD:

Humilitat, aprenentatge i creativitat:

Tot i que és habitual referir-se a la transició energètica com si fos un camí conegut, establert i únic, encara és una realitat en construcció. La natura complexa de la problemàtica eco-social i, concretament, del repte energètic i el marge d'incertesa que l'envolta (veure Muñoz i Moya, 2023), evidencia que encara hi ha preguntes obertes, dilemes i debats que cal anar abordant si es vol fer realment efectiva aquesta transició.

En aquest context, és clau reconèixer que cal comptar i posar en comú el màxim de coneixements i sabers que hi ha disponibles (aprenentatge social de primer ordre). Alhora, que reconèixer que hi ha llacunes d'informació i un cert grau d'ignorància amb les que necessàriament caldrà lidiar.

Per tot plegat, l'abordatge del conflicte i la problemàtica es fa des de l'obertura; no es dona res per descomptat, s'accepta que ningú està en possessió de la veritat absoluta i es fa una reflexió crítica del coneixement actual (aprenentatge social de segon ordre).

Neutralitat i transparència:

Un dels debats teoricopràctics que es dona en l'àmbit de la resolució de conflictes és quines funcions és adequat que realitzi el "facilitador", ja que pot prendre molts rols i aquests provoquen efectes desiguals en el procés de diàleg. Ara bé, en general, hi ha acord en que el conductor no hauria de perdre la seva semblança de neutralitat.

En aquest sentit, és important prendre consciència sobre qui exerceix aquest paper. És una entitat, persona, empresa o administració? Quin grau d'arrelament té amb el lloc en el que es dur a terme la iniciativa? És un agent molt o poc conegut/públic/visible? Compta amb la confiança de les persones potencialment implicades? En funció d'aquestes característiques, serà més o menys fàcil encarnar l'actitud de neutralitat.

En tot cas, és imprescindible estar predisposat a escoltar totes les veus i a descobrir la saviesa que contenen. Igualment, cal ser honest a l'hora de plantejar el procediment de diàleg perquè no afavoreixi cap interès particular i l'únic propòsit sigui la democratització i l'interès comú.

Mediació-facilitació:

És habitual associar la tasca de resolució de conflictes al procés que es dona quan les parts en disputa es reuneixen per tal d'arribar a un acord. Però, en la pràctica, és una tasca que es desenvolupa en molts nivells, escenaris i moments diferents. Certament, pren rellevància durant l'espai de diàleg grupal, però, també quan es contacta als actors, quan s'obté informació, quan es comunica l'experiència, etc.

Constantment es fa de pont entre discursos (buscant escenaris de debat integradors...), coneixements (traduint llenguatges tècnics, equilibrant nivells de formació...) i persones diferents (sincronitzant formes de treball, llimant desconfiances...) per facilitar la indagació, decisió, cooperació, etc.

La voluntat medidora-facilitadora és tot allò que es fa per motivar l'entesa i la col·laboració i impregna totes les accions que componen la iniciativa.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA:

Definició del tipus d'iniciativa

2 Tipus de situacions de partida

1 Àmbit d'actuació: Per a quin tipus de conflicte es preveu intervenir?

No existeix un corpus teòric i pràctic consolidat que defineixi i classifiqui els conflictes socioecològics i, per tant, que ens faciliti la identificació d'aquestes situacions, la sistematització del seu coneixement o l'intercanvi de respostes de resolució.

No obstant, una prospecció i anàlisi dels conflictes socioecològics que han proliferat a Catalunya al llarg d'aquest SXXI ens indica que hi ha certs aspectes que la majoria d'ells comparteixen i que es poden emprar per definir quin tipus de situacions són més paradigmàtiques. En aquest sentit, els ingredients típics que contenen aquests conflictes són:

- *Diferències en la manera d'entendre i veure el món*, que resulten en valors i models de desenvolupament i de societat diferents entre les parts.
- *Competència pels recursos territorials* que s'entenen com a escassos i que es vinculen amb la qualitat ambiental, amb les necessitats i amb la competència d'interessos concrets.
- *Fonts d'informació diverses, incomplertes i disputades, i problemes de percepció-comunicació* (formes d'interpretació i expressió diferents que creen malentesos, existència d'estereotips i assumpcions...).
- *Qüestions de governabilitat* (com es prenen les decisions), de poder (capacitat de coacció) i d'equitat (sobre repartiment de costos i beneficis entre les parts).

Una caracterització que acota el tipus de conflicte que es vol manejar, però, que encara engloba una àmplia variabilitat de situacions. Certament, tot i complir aquestes consideracions, l'estratègia de resolució pot variar enormement en funció de certs atributs del conflicte com: la seva magnitud (nombre d'actors, abast de la problemàtica...), la seva durada (grau de cronificació/novetat, períodes d'escalada-estancament-desescalada...), el nivell de confrontació, les relacions de poder, la complexitat dels elements a considerar, el territori (més o menys organitzat socialment, amb conflictes previs o sense...), etc.

Concretament, es posa el focus d'intervenció en conflictes multipart, multinivell i amb un elevat component tècnic. Conflictes en els que es discuteix sobre informació i governabilitat, sobre maneres d'entendre i materialitzar la transició energètica, sobre usos del sòl i convivència d'interessos de desenvolupament territorial i sobre impactes paisatgístics, naturals, socials, econòmics, etc. Conflictes en els que no hi ha una judicialització de la disputa ni les desigualtats de poder entre els actors són excessivament grans.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

1 ESTABLIMENT DEL PUNT DE PARTIDA:

Definició del tipus d'iniciativa

3 Recursos disponibles

1 Viabilitat de la iniciativa: De quins recursos es disposa per a impulsar la intervenció?

Les iniciatives de caire deliberatiu necessiten recursos materials i logístics per sostenir l'element relacional i dialògic, però, en general són poc demandants en termes d'actius físics. Ara bé, sí són processos exigents en temps, en recursos humans (equip de facilitadors, assessors...), en habilitats interpersonals (saber comunicar, motivar, cuidar, inspirar, liderar...) i en contingut cognitiu (tenir coneixement científic, relacional, estratègic, metodològic...).

La viabilitat (i qualitat) de la iniciativa depèn, entre molts altres factors, de si s'està en possessió d'aquests mitjans o no. El que significa que, com a mínim, cal tenir finançament per remunerar la dedicació del personal qualificat durant el temps suficient. La dificultat per justificar certes tasques poc visibles d'aquest tipus de processos, l'obtenció de resultats a vegades intangibles o que es donen a llarg termini, el poc reconeixement del valor que tenen les aproximacions participatives en relació a enfocaments més tècnics, etc. sovint dificulta l'obtenció de recursos econòmics i condiona fortament la performance de la iniciativa. .

Així, cal assegurar els recursos cognitius, humans, materials i de temps mínims perquè es pugui dur a la pràctica el procés. I, en qualsevol cas, dimensionar les accions en funció de la seva disponibilitat.

Fotografia. Soazig Darnay

1

3

1

Conflictivitat social entorn a la implantació de les energies renovables a l'Alt Penedès

El procediment **Eudemon** es desenvolupa en un marc supramunicipal amb administració pròpia (la comarca) i aborda una controvèrsia que és representativa dels conflictes socioecològics identificats. Es dona en un territori rural, però, pròxim a l'àrea metropolitana de Barcelona i en el que coincideixen: a) un conflicte "aturat" de llarg recorregut i amb un grau major de confrontació al municipi de Pontons per la implantació d'energia eòlica, b) un conflicte latent per la proposta d'instal·lar fotovoltaïques a diferents municipis de la plana del Penedès, i c) un conflicte recent i actiu, i que va adquirint més ressò, entorn a la línia de MAT (Molt Alta Tensió) que travessa Catalunya de ponent a llevant.

Hi ha actors amb posicions força enrocades i en les que predomina un plantejament dicotòmic que busca interposar unes necessitats sobre les altres. Però, en general hi ha un nombre prou ampli d'agents que tenen una visió més comprensiva de la situació. És a dir, que entenen que és important implantar energies renovables i mantenir l'entorn rural i el seu estil de vida i activitats productives, i que el repte està en veure com les integrem ("Renovables sí, però, no així").

El Centre per a la Sostenibilitat Territorial (CST) és l'entitat que proposa abordar aquesta conflictivitat des del diàleg. Una entitat que té experiència acumulada en aquest àmbit. I que és un exemple en sí mateixa de com l'existència d'un conflicte pot activar i consolidar una xarxa de col·laboració territorial, i esdevenir un motor de canvi cultural.

Tot i així quan es presenta el projecte Eudemon, aquest topa amb una certa incomprensió (costa veure la seva materialització, no s'entenen els valors de fons...) i/o desconfiança (s'espera que hi hagi interessos particulars ocults...). El fet que el Projecte no estigui inserit originàriament en la comarca permet adoptar una mirada neutral i establir relacions sense un historial previ que les pugui condicionar. Però, alhora, implica temps per donar-se a conèixer i anar guanyant-se la confiança dels implicats.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

2 PROSPECTIVA:

Comprensió de la situació a tractar

1 Anàlisi de l'element-conflicte

1 Identificació de l'objecte de disputa: Quin és el detonant del conflicte?

L'”*stake*” és l'element que desencadena, en primera instància, el conflicte i entorn el qual els actors (“*stakeholders*”) es posicionen. És l'element que aglutina i dóna sortida a un malestar, anhel i/o divergència d'opinions preexistent. En la problemàtica energètica, aquest element pot ser l'aprovació d'una determinada llei, pla o política que incideix en el sector energètic i, molt especialment, la proposta d'instal·lació d'una planta eòlica o fotovoltaica sobre terreny.

2

1 Anàlisi de l'element-conflicte

2 Anàlisi exhaustiu del conflicte: Tenim prou coneixement sobre el cas?

Malgrat els denominadors comuns que comparteixen molts dels conflictes sobre instal·lacions eòliques i fotovoltaïques, conèixer en profunditat el cas és fonamental per poder intervenir encertadament en la seva resolució. D'una banda, perquè serà aquesta informació la que assenyalarà cap a on és necessari actuar. De l'altra banda, perquè és en l'art de detectar certs detalls (una determinada persona, un determinat matís en l'argumentari habitual, una característica peculiar del terreny i/o el projecte, etc.) el que pot acabar de decantar la balança cap a una efectiva resolució del conflicte.

Els aspectes que, com a mínim, caldria conèixer són:

— Descripció del conflicte:

- *Context del conflicte* (descripció de la zona i del sector en el que es desenvolupa).
- *Cronologia dels fets i dinàmica del conflicte* (fases, canvis d'intensitat, posicionaments i actors, fets més significatius).
- *Descripció de l'objecte de disputa* (característiques tècniques del projecte/actuació).

— Mapa d'actors:

- Identificació de quines persones, organitzacions, sectors estan implicats.
- *Objectius, recursos, arguments i rols* tenen aquests actors en el conflicte.
- *Formes d'interacció entre actors* (vinculació, coneixença, col·laboració, antagonisme...).
- *Traducció en un “sociograma”* en el que es vegin gràficament els actors segons nivells territorials, sector, tipologia (associació, plataforma, sindicat, administració pública, empresa...) i si estan connectats i com (tipus de relació).

— Codis del conflicte i mecanismes subjacents:

No tot el que forma part del conflicte està en la superfície i és fàcilment identificable. Sovint, hi ha creences, emocions, valors, etc. (tant en el pla individual com grupal i social) que no són expressades obertament, però, que condicionen decisivament la situació. Entre aquests implícits es compten també els prejudicis, donats per descomptat, malentesos, etc. que condicionen la dinàmica comunicativa i, per tant, el procés de resolució.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

2 PROSPECTIVA:

Comprensió de la situació a tractar

2 Anàlisi del context-problema

1 Identificació de la problemàtica general: Quines necessitats pràctiques estan en joc?

Cal diferenciar entre allò que fa de detonant del conflicte (l'element-conflicte) del context general en el que s'explica l'existència d'aquest. Tot conflicte socioecològic particular està inserit en una problemàtica eco-social major que no és possible desvincular de la disputa i que normalment reflecteix els dilemes pràctics que tenim com a societat. És a dir, *“problemes relacionats amb una finalitat humana última com el benestar, la salut, viure en un entorn natural en bon estat, disposar d'aigua, etc.”* (Ravetz, 1971).

En aquest sentit, el context-problema que està sobre la taula és el repte de la transició energètica (que inclou el problema pràctic que la societat i les persones necessiten energia per viure i que hi ha un canvi climàtic que no permet aconseguir-la amb el sistema vigent). Un repte que es divideix en molt altres (sobre producció, consum –estalvi i eficiència, accés –pobresa energètica, mobilitat, etc.).

2 Anàlisi del context-problema

2 Estat de la qüestió: Tenim prou coneixement sobre la problemàtica?

Per tal de poder interpretar adequadament la disputa i oferir escenaris de resolució realistes, cal conèixer el marc general en el que s'ubica, que en aquest cas és el de la producció d'energia elèctrica renovable:

- Marc legal, administratiu, polític i econòmic del sector energètic.
- Coneixement i informació sobre el sector elèctric (desenvolupament actual de la matèria):

- *Tipus de dades disponibles i facilitat d'accedir a les diferents fonts d'informació.*

- *Metodologia emprada per calcular la informació disponible (supòsits, criteris d'anàlisi).*

- *Límits del coneixement* (quins aspectes epistemològics són més controvertits i/o hi ha menys consens? quins reptes hi ha en l'obtenció d'informació de base? En què cal més recerca? Quins reptes tecnològics hi ha actualment?).

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

2 PROSPECTIVA:

Comprensió de la situació a tractar

3 Valoració del potencial de resolució

1 Anàlisi de les condicions mínimes necessàries: La situació de partida és prou favorable per desenvolupar la iniciativa?

Per poder realitzar una labor d'intermediació, de consens i de treball conjunt es requereixen unes mínimes condicions de partida, que caldrà testejar abans de definir l'estratègia d'actuació:

A Persones disposades (i amb disponibilitat) per assistir de forma voluntària al procés de diàleg.

- *Mesurar el grau de bel·ligerància del conflicte i les seves conseqüències a nivell operatiu.* En conflictes molt candents els actors poden mostrar actituds de reticència o rebuig davant propostes que comportin reunir-se amb les altres parts.
- *Analitzar la interrelació entre els actors.* Segons el nivell de filia/antagonisme que hi ha entre els actors, el seu grau de co-neixença, confiança i col·laboració, la configuració de la xarxa que els interconnecta o els separa, i com està distribuït el poder d'incidència, hi haurà més o menys predisposició a assistir a un espai d'encontre.
- *Detectar el grau d'extensió i maduresa del debat.* Els implicats veuran la necessitat o no de participar en la resolució de la problemàtica general, en funció de si és un afer nou/conegut entre la ciutadania, de la profunditat i amplitud amb la que es parla del tema, del nivell de coneixement i formació que és té sobre la qüestió, etc.

- *Prospectar la cultura i pràctica participatives del territori.* Segons si hi ha una societat civil activa o no, de si és habitual/rar gestionar els afers de la comarca de forma participativa, de si les experiències prèvies de diàleg social han estat satisfactòries/frustrants, etc. la proposta tindrà pitjor o millor rebuda.

B Processos de diàleg que facilitin l'entesa, la col·laboració i l'assoliment d'acords.

- *Identificar la base de coneixement que es té per sostenir el procés de diàleg i/o la facilitat per a aconseguir la informació necessària.* Per exemple, sobre necessitats i previsions de producció elèctrica renovable comarcal, sobre potencial del recurs eòlic/solar, sobre les especificitats de l'actuació, sobre dinàmiques socioeconòmiques locals, sobre l'evolució del marc normatiu, etc.

C Mecanismes de governabilitat que emparin el diàleg i/o garanteixin la incidència dels acords en els decisions públiques i/o comunitàries

- *Localitzar espais col·lectius ja existents que poden catalitzar la concòrdia entre actors.* Identificar aquells espais de trobada

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

2

3

1

(organitzacions, plataformes, processos de participació pública, etc.) que ofereixen un ambient propici per acollir processos consensuals. Solen ser favorables aquells espais en els que les persones es senten segures de poder expressar-se, espais estables en el temps, amb suficients recursos físics i personals i que acullen a actors diversos.

• *Sondejar possibles punts de confluència entre els processos socials i els processos administratius i de decisió governamental.* Donat que l'estructura decisional actual no incorpora pràctiques consensuals, cal valorar fins a quin punt el context permet garantir la incidència dels resultats obtinguts en la resolució de la problemàtica.

Fotografia. Jaume Moya

Metodologies per a la prospecció d'informació en el procés Eudemon-Alt Penedès

Tècniques documentals (bibliografia i webgrafia):

- Revisió de documents oficials i generats pels actors (estadístiques, textos legals, pamflets, manifestos, actes de reunions...).
- Revisió periodística (recopilació de notícies en format digital).
- Revisió de literatura especialitzada i informes tècnics.

Tècniques de camp:

- Observació directa (assistència a actes públics i jornades, visites i itineraris per la zona...)
- Observació participant (assistència a actes organitzats pels col·lectius implicats i en alguns processos governamentals en condició de participants).
- Entrevistes a tot l'espectre d'actors implicats tant del cas com del context general (entrevistes en profunditat i semi-estructurades, majorment individuals, però, també grupals).
- Grup focal (a través de la figura del Consell Assessor).

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

1 Cocreació adaptativa:

1 Està la iniciativa ajustada a la realitat local i present?

La natura dels processos socials és imprevisible i difícilment pot controlar-se o dirigir-se a través d'un conjunt d'eines, procediments i instruments que s'apliquen de forma mecànica. És fàcil deixar-se seduir per visions pròpies de la "enginyeria social", però, el cert és que els sistemes socials són canviants i les relacions són dinàmiques i que la pròpia pràctica va generant noves situacions i necessitats que obliguen a anar adequant el procediment a allò que va succeint.

Disposar de tècniques utilitzades en altres casos, inspirar-se en els aprenentatges d'altres experiències i adoptar principis teoricopràctics de l'àmbit de la resolució de conflictes i de la governança local és desitjable. No obstant, cal tenir clar que cada cas necessita d'un procés únic, i que és fonamental per l'èxit de la iniciativa, dissenyar-lo a partir d'una escolta permanent de les circumstàncies que el problema, les persones i el territori va marcant.

D'aquesta manera, el procediment coevoluciona amb el real empíric i va concretant-se de forma progressiva. Certament, es parteix d'una proposta inicial que és la que estableix el punt de partida de la iniciativa (la seva idiosincràsia, propòsit...) i que és la que anirà adaptant-se. Però, cal entendre aquesta proposta com un punt de referència des d'on edificar i en cap cas com quelcom inamovible.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Actualització constant de la informació obtinguda durant la prospectiva (punt 2).
- Definir una proposta d'intervenció inicial amb certs aspectes expressament oberts (no definits) i amb diverses línies de treball potencials (múltiples alternatives).
- Realitzar reunions regulars de l'equip facilitador-mediador per valorar els canvis i la necessitat de modificació dels passos i/o l'estratègia prevista.
- Consultar a diferents agents i experts sobre com anar orientant la intervenció.
- Incorporar i aprofitar les oportunitats de resolució que puguin sorgir espontàniament.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3

1

1

Cocreació adaptativa a l'Alt Penedès

Des que al novembre de 2021 es posa el focus en la realitat penedesenca, **Eudemon** ja posa a prova la seva capacitat adaptativa. La voluntat primigènica d'intercedir en el conflicte per la proposta d'instal·lació eòlica al municipi de Pontons queda truncada quan el projecte s'atura i amb ell la vivacitat de les reivindicacions. No hi ha una retirada expressa del projecte i la zona segueix sent candidata a acollir parcs eòlics, de manera que el conflicte es manté en estat de latència. En tot cas, aquesta "aturada" descarta la possibilitat de realitzar un procés de mediació clàssic (diàleg i acord entre les parts directament implicades). I obliga a abordar-ho de forma diferent.

Hi ha factors que influeixen més o menys a l'hora de determinar l'estratègia d'actuació. En el cas penedesenc, el procediment s'ha vist condicionat, principalment, per les pròpies dinàmiques socials (disponibilitat de les persones i entitats participants, ritmes de treball conjunt, evolució dels debats i posicionaments...). També, l'actuació governamental hi ha influït (encara que més tangencialment). Per exemple, la voluntat de tenir el recolzament del Consell Comarcal ha hagut d'esperar un any i mig per posar-se en marxa, degut al procés de creació de les Oficines Comarcals de Transició Energètica que la Generalitat ha promogut per tot Catalunya.

La figura del Consell Assessor

Eudemon constitueix des de bon començament un òrgan consultiu format per:

- Persones de sectors diferents; del món universitari, municipal, jurídic i legal, sindical, de l'àmbit de la recerca, l'activisme i el desenvolupament local.
- Persones que tenen experiència, perícia i coneixements en processos socials i en matèria energètica.

I que té com a funcions principals:

- Assegurar l'aproximació polièdrica al conflicte i aconseguir que, malgrat la immersió necessària en el cas, no es perdi la perspectiva global.
- Compartir la monitorització i seguiment del procés per tal de valorar l'evolució de la iniciativa, i rebre propostes de millora en el seu desenvolupament i execució.
- Recolzar el projecte aportant informació, contactes, reflexions, esdevenint una xarxa de suports mutu...

Es duen a terme 3 trobades en moments crítics del procediment; 1) establiment del punt de partida i selecció del cas, 2) validació de la prospectiva realitzada i definició de l'estratègia d'actuació inicial, i 3) valoració del desplegament del procés, resultats i continuació.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

2 Incorporació de la veu del conflicte:

La iniciativa té en consideració els reptes que mostra la conflictivitat social?

La mateixa existència del conflicte mostra alguns dels aspectes clau del procés de transició energètica. Alguns d'aquests aspectes es fan evidents a través dels arguments dels implicats. Altres estan en el substrat de la controvèrsia i desvetllen debats culturals i filosòfics de fons (sobre el temps, la relació ciència-societat, la comunitat, els vincles amb la terra i el lloc, etc.). Són realitats que interpel·len a qui vol intervenir-hi i que solen condicionar la seva actuació.

L'experiència Eudemon topa, com a mínim, amb les següents realitats:

1 En el procés de transició energètica conviuen ritmes de canvi diferents i el binomi urgència-resistència impregna el debat.

En el procés de transició energètica conviuen ritmes de canvi diferents. D'una banda, es detecta la urgència d'un canvi (hi ha preocupació per la crisi energètica, frustració per accions que no s'acaben de materialitzar, pressió per accelerar la transició...). I, per altra banda, hi ha una "resistència" al canvi (necessitat de processar el moment actual, voluntat de ser participants d'aquest canvi i no sentir-se arrossegats per ell, qüestionament del full de ruta establert...).

Una situació que ens convida a preguntar-nos: quina intensitat de canvi podem assumir? Com acompanyar-lo respectant els diferents ritmes que inclou?

En aquest sentit, el procediment intenta equilibrar aquests dos ritmes. Es reconeix la urgència, però evitant que serveixi per justificar decisions "poc populars", per escurçar procediments i limitar la participació o per amagar la incertesa i la complexitat del repte energètic. I, alhora, es reconeix la resistència, però evitant que serveixi per bloquejar la presa de decisions i el diàleg, per eludir el repte que tenim, o per quedar parilitzats.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Infondre calma, visió a llarg termini i esperança a aquelles persones actives en el canvi de model energètic.
- Evidenciar que el procés de canvi ja s'ha iniciat, però, que encara està en construcció i permet (i necessita) la incorporació de més veus.
- Respectar els tempos socials i de diàleg (que requereixen temps), a la vegada que es procura que aquests processos no es dissipin o es dilatin en excés.
- Promoure l'empatia mútua i la comprensió de les diferents situacions personals i territorials.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

2 Incorporació de la veu del conflicte:

2 El procés de transició energètica té un component tècnic molt marcat i un corpus de coneixement sectorial no sempre disponible.

Com és característic dels conflictes socioecològics, els conflictes “energètics” contenen un fort component tècnic. Això comporta que:

— Cal un cert grau d'informació i formació per comprendre el problema i les possibles vies de solució. I quan aquests elements no existeixen plenament, les persones se senten insegures i no s'atreveixen a participar-hi, o els serveix de pretext per no definir propostes concretes. O bé sorgeixen malentesos o se'n fa un ús poc rigorós de les fonts d'informació disponibles.

— La qüestió epistemològica es troba a l'arrel de la controvèrsia; ja sigui perquè s'al·lega que no hi ha prou informació, o perquè es fa servir el coneixement científic-tècnic per a autoritzar o desacreditar certs posicionaments.

— El debat i les decisions sobre el canvi de model energètic tendeixen a prendre's només usant criteris tècnics (que tenen a veure amb aspectes tecnològics i econòmics de la instal·lació renovable, amb el compliment de la normativa sectorial vigent, amb els càlculs de producció i consum energètics...) i no es consideren altres factors com la capacitat d'acollida del territori des del punt de vista psicosocial (aspectes emocionals, valors simbòlics, usos socials, percepció de l'impacte, coneixement local...).

Una realitat epistemològica que empeny a la iniciativa a cercar i a difondre les dades menys accessibles o conegudes, a estructurar, clarificar i verificar la informació que existeix i a generar el coneixement que encara no tenim.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Realitzar una intensa tasca de recerca (recopilació i anàlisi de dades oficials, d'estudis científics, informes, etc.).
- Col·laborar amb un grup independent d'experts que ajuden en la labor de recollida i interpretació de la informació.
- Plantejar el Projecte com a gresol que recull el coneixement que hi ha dispers entre els diferents agents (socials, empreses, administració, universitat...).
- Aportar la informació recollida i generada a tots els interessats (a través dels processos de diàleg, d'accions de comunicació i difusió, etc.).

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3

2

2

Informació i coneixement entorn a la implantació d'energies renovables a l'Alt Penedès

En l'anàlisi del conflicte de l'Alt Penedès; la majoria de les persones entrevistades i amb les que s'ha tractat parlen de l'element epistemològic i/o li dona un nivell d'importància elevat. Bàsicament, s'assenyala que per a decidir sobre transició energètica “manca d'informació” sobre: 1) dades energètiques de base a nivell de comarca, 2) la metodologia emprada per calcular la informació disponible i 3) com fer la gestió tècnica de les instal·lacions i quins són els procediments legals i les fórmules jurídiques per constituir comunitats energètiques locals.

En concordança, es detecta que, efectivament, manca informació en relació a:

— Les previsions futures (necessitats elèctriques, previsió d'instal·lació d'energia solar i eòlica per cobrir els objectius climàtics, percentatge de producció renovable que es podria cobrir amb FV a les teulades, previsió d'ocupació del sòl...) només estan publicades les dades oficials per a Catalunya (no a nivell de comarca).

— L'estudi sobre el potencial fotovoltaic sobre terreny dels municipis de l'Alt Penedès encara no s'ha fet públic.

— No hi ha informació sistematitzada i disponible públicament sobre dels projectes presentats per diverses empreses d'implantació d'energies renovables.

— Hi ha pocs estudis científics sobre l'impacte ambiental de les instal·lacions renovables (especialment sobre la solar fotovoltaica, en general, i sobre la mortaldat d'ocells en l'eòlica).

— Hi ha fonts d'informació que donen dades diferents per a una mateixa variable (superfície d'ocupació de sòl de les instal·lacions, percentatge d'aprofitament del potencial solar fotovoltaic de les teulades, etc.).

Fotografia. Jaume Moya

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

2 Incorporació de la veu del conflicte:

3 El context sociopolític i cultural no és favorable a certes pràctiques orientades a la governança territorial i als processos consensuals

D'una banda, es detecta que hi ha una idea predominant del que hauria de ser el nou model energètic que acapara, en gran mesura, l'imaginari col·lectiu que tenim sobre la transició energètica. Una idea prou forta perquè no es contemplin altres perspectives o la possibilitat que cada territori defineixi aquesta transició de forma endògena.

D'altra banda, continua predominant la cultura política de la governació; no es prescriu la necessitat d'obrir processos de participació ni la necessitat de facilitar l'accés a informació clau, no es comparteix el poder de decisió per part de les administracions responsables, algunes entitats es col·loquen en la posició d'exigir, o usen estratègies de lobby i de difusió d'un model energètic predefinit, o esperen que se'ls doni permís per decidir.

Les preteses urgències, les traves burocràtiques, les vies de participació merament enunciatives o un marc normatiu poc ambiciós i compromès, demostren igualment els reptes que es planegen en aquest camp.

Tot plegat, posa de manifest que encara queda molt per avançar i que és oportú fer una anàlisi i reflexió col·lectives sobre qüestions de participació, comunitat, desigualtats de poder, transparència, etc.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Despertar l'interès de la població sobre la presa de decisions i fer pedagogia entre els agents en conflicte sobre la idoneïtat i viabilitat de plantejaments no adversarials.
- Introduir el debat sobre la governança energètica en converses, comunicacions, tallers, etc.
- Analitzar el cas i la problemàtica en termes de democràcia participativa per tal d'identificar les palanques i frens que aquesta realitat imposa a la iniciativa.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

2 Incorporació de la veu del conflicte:

4 El procés d'implantació de les energies renovables està vinculat a la variable territorial

El conflicte per la localització de les plantes eòliques i fotovoltaïques ens mostra la centralitat del factor territorial, el qual s'expressa en, com a mínim, dos eixos. D'una banda, s'evidencia que el procés d'implantació de les energies renovables està vinculat inevitablement a les tensions entre necessitats, interessos i usos que es donen en l'espai on es pretenen instal·lar. D'altra banda, l'element territorial també es reflecteix en les interrelacions entre allò local i allò global que estan implícites en el procés de canvi de model energètic.

Per això, si es vol tractar el desplegament de les renovables cal parlar dels territoris on es produeix i de les seves diferents funcionalitats, dinàmiques i identitats. Alhora, la natura multinivell de la qüestió – la concurrència de múltiples nivells territorials en un mateix conflicte- obliga a posar cada una de les regions en relació a les altres.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Prendre la comarca com a unitat d'actuació supramunicipal i així poder incorporar la visió territorial.
- Participar en iniciatives, jornades, debats, etc. relacionats amb l'extensió de les renovables que es donen en altres comarques, i a nivell català i espanyol. I així identificar els punts d'intersecció que cal sincronitzar i els desajustos interterritorials per llimar.
- Conscienciar sobre el caràcter interconnectat del sistema energètic i la necessitat de tenir en compte les decisions que es prenen en els diferent àmbits territorials. També, quin és la distribució espacial de les capacitats de producció/nivells de consum energètics.
- Reivindicar la capacitat dels territoris més locals de poder definir una transició energètica d'acord amb les potencialitats i els recursos propis.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

3 Foment de les condicions propícies per a la resolució:

Aconsegueix la iniciativa augmentar la probabilitat de concòrdia i col·laboració?

Com s'ha comentat en l'apartat 2.3.1, per a que es puguin impulsar processos de mediació i es puguin assolir consensos socials que incideixin en el conflicte i la problemàtica, cal disposar de, com a mínim; a) persones i/o subjectes col·lectius, b) espais de diàleg i d'interconnexió social, i c) un marc decisional que permeti integrar els resultats en la pràctica democràtica. Unes condicions socials, procedimentals i de governabilitat que (almenys, al complet) no solen ser habituals en el panorama energètic català i espanyol actual. I que, per tant, cal propiciar.

Ara bé, els processos socials d'entesa/conflicte, enxarxament/distanciament, generació de relats/destrucció de paradigmes... són ens vius que tenen el seu propi motor intern de canvi i es troben influïts per múltiples factors. Per això, cal entendre l'existència d'aquests ingredients no des del concepte de previsibilitat, sinó com un potencial (Kaplan, 2015). I, enlloc d'establir procediments conductistes, es busca crear l'escenari que facilitarà l'emergència de solucions i comunitats.

1 Persones disposades a assistir de forma voluntària al procés de diàleg

Com ja s'ha comentat, en contextos en els que el conflicte pren un grau de bel·ligerància elevat, el nombre de participants potencials es redueix. En tot cas, sempre hi ha persones i entitats que estan predisposades a escoltar. I que sí que es mostren receptives a involucrar-se en aquest tipus d'iniciatives.

Després, hi ha un ampli sector de la població que té poc coneixement sobre la qüestió energètica o que ho veu com una decisió pràctica personal (m'instal·lo plaques solars a la teulada?) i no té interès en aspectes més estratègics i/o de construcció col·lectiva. També, hi ha un cert desconeixement entre alguns dels agents implicats. O si es coneix l'existència de l'altre, no hi ha canals de comunicació, llaços de confiança o experiències de col·laboració entre ells que puguin incentivar les ganes de treballar plegats.

Unes circumstàncies que ens enfronten a una sèrie de reptes: 1) al repte d'incorporar els col·lectius més reactius o les posicions més extrems. 2) A la dificultat de mobilitzar les persones ja interessades perquè prenguin acció, en tant que moltes reporten manca de temps, tenen la sensació de no tenir el coneixement necessari per fer-ho. I 3) al repte de fer de pont entre actors que no tenen una experiència prèvia de col·laboració.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Per als conflictes més enrocats, crear un ambient més relaxat i de confiança, intentar equilibrar les desigualtats de poder, augmentar la transparència dels processos i despertar en els implicats la voluntat d'aprofundir i reflexionar entorn la problemàtica.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3

3

1

- Tractar els conflictes més polaritzats de forma indirecta:
  - Buscar espais i/o canals de comunicació que no estiguin viciats pel conflicte i que ens permetin apropar-nos als actors.
  - Incorporar les veus d'aquests actors a través de les connexions que puguin tenir amb altres agents que sí que participen del diàleg, o portant les seves opinions com a material de debat.
  - Crear ambients de mediació que serveixin d'inspiració, exemple o, fins i tot, de pont per propiciar la participació dels menys avesats.
- Detectar quins agents territorials ja són actius i/o tenen interès en la problemàtica i animar-los a participar del procés de diàleg, en tant que representen un capital social que es pot erigir com a palanca d'arrossegament per augmentar la implicació social.
- Buscar fórmules que despertin l'interès entre aquelles persones menys organitzades i/o coneixedores del tema:
  - Realitzar un treball de sensibilització (divulgació, recomanacions pràctiques, donar a conèixer experiències que estiguin funcionant...) es veu oportú com a pas previ a obrir processos de debat destinats a la ciutadania en general.
  - Emprar canals de comunicació no sectorials (per exemple, les associacions de veïns, els serveis socials dels ajuntaments...) per arribar a diferents segments de la societat.
- Incentivar la connexió entre sectors actualment desconnectats entre si i promoure'n la vinculació a diferents nivells, ja que l'existència d'una xarxa social prou àmplia, cohesionada i activa ajuda a impulsar processos col·lectius.

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

3 Foment de les condicions propícies per a la resolució:

2 Processos de diàleg que facilitin l'entesa, la col·laboració i l'assoliment d'acords

Com ens recorda Marina (2004, p. 54), *“les necessitats vitals imposen una adequació a la realitat, una comunicació amb altres éssers i una cooperació amb ells en el pla pràctic”*. Conversar, comunicar-se, dialogar és, doncs, una eina primària i essencial de tot exercici social i de gestió de la cosa pública. Ara bé, com és sabut, aquest diàleg pot adoptar múltiples formes més o menys assertives o constructives. I pot ser més o menys intensiu, informat i/o transformador.

En un escenari conflictiu i complex com el descrit, cal que es doni un diàleg empàtic, rigorós i que permeti ampliar el marc de discussió que estableix el conflicte (que pot estar ple de creences limitants o simplismes, i que pot excloure certes visions o perspectives). Per tant, un diàleg basat en informació de qualitat, en el que els participants es deixin seduir o qüestionar pels altres, i que propiciï la reflexió i l'aprenentatge. També, que tingui en compte l'esfera emocional i cuidi la interacció social.

Si, a més, la situació requereix prendre decisions i/o accions, cal que es produeixi un diàleg que doni resultats de grup. I, per tant, no serveix simplement amb ajuntar i compilar opinions individualitzades, caldrà integrar-les, evolucionar-les, consensuar-les.

En tot cas, la pràctica dialògica necessita tenir en compte la diversitat de sectors, sensibilitats, coneixements, moments, maneres de funcionar, etc. que hi ha per poder determinar els mètodes i canals de diàleg més apropiats.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3

3

2

Des d'aquest enfocament sorgeix la necessitat de:

- 1) *multiplicar els llocs de trobada (promovent la dimensió col·lectiva/comunitària)*
- i 2) *establir un marc de deliberació que sostingui un autèntic diàleg (i eviti la xerrameca i els monòlegs), 3) i faciliti la generació de consensos.*

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Augmentar el nombre d'espais en els que es tracta sobre la problemàtica energètica (augmentant l'oportunitat que es puguin expressar i escoltar les diferents veus, perspectives i coneixements que hi ha sobre la qüestió).
- Emprar la fórmula dels “debats contextualitzats” (és a dir, promoure processos de diàleg adaptats a cada context social-geogràfic-conflictiu).
- Utilitzar diferents mecanismes participatius segons l'ocasió, prioritzant els “tallers” com a eina predilecta per a elaborar pensament col·lectiu i augmentar la vinculació entre les persones assistents.
- Convertir la informació i coneixement obtingudes en l'anàlisi del cas i la problemàtica en material de treball i aliment del diàleg.
- Processar el resultat dels debats integrant les diferents aportacions i articulant un relat compartit a nivell grupal i territorial.

L'estratègia dels Debats Contextualitzats

Estratègia d'aproximació al conflicte que maximitza les probabilitats que es doni un diàleg empàtic i constructiu entre els actors. Es basa en les següents premisses:

- **Construir a partir del espai d'autoorganització social existents** i en sintonia amb les necessitats presents de la realitat local facilita la posada en marxa d'aquest tipus de processos i, en millorar-ne l'encaix, les propostes de resolució que sorgeixin seran més oportunes i viables.
- En les problemàtiques ecosocials, la definició del problema, com enfocar-lo i resoldre'l sol ser una qüestió disputada. Per això, **cal establir progressivament el marc de debat i anar clarificant que és allò sobre el que es vol arribar a acord.**
- **Oferir un acompanyament més personalitzat** i en grups més reduïts/homogenis permet 1) ajustar l'espai de diàleg a les característiques del grup, 3) acotar la complexitat del tema a diferents qüestions i 4) poder treballar en xarxa sense caure en la dispersió.

Consisteix en definir diferents espais i continguts de debat en funció de: a) les necessitats i dilemes que posa sobre la taula el conflicte entorn a la implantació de les energies renovables, b) els espais col·lectius ja actius en el territori, c) els interessos i el grau de coneixement que hi ha en cadascun d'aquests espais, i d) la voluntat d'anar desgranant la qüestió des de diferents perspectives i plantejaments.

3

3

2

Els tallers participatius a l'Alt Penedès

L'estratègia dels debats contextualitzats en l'Alt Penedès queda traduïda en l'obertura de sis espais de trobada amb diferents objectius (abordar el conflicte, contribuir al marc decisional establert, generar alternatives concretes), realitzats en diferents contextos socials, escales territorials i temàtiques, i a través de diferents mecanismes de participació:

Fotografia: Jaume Moya

Mecanisme	Descripció	Data i lloc	Context social
Taller*	Deliberació entorn la implantació de les energies renovables a l'Alt Penedès	21 i 28 de setembre de 2022 Vilafranca del Penedès	Organitzat conjuntament amb el grup local de Som Energia – Alt Penedès. Obert les persones sòcies de Som Energia.
Taller*	Transició energètica i instal·lació d'energies renovables a l'Alt Penedès.	2 de novembre de 2022 Moja, Olèrdola	Organitzat en col·laboració amb l'Ajuntament d'Olèrdola. Obert a la ciutadania, especialment del municipi.
Taller*	Jornades Energia i Territori al Penedès: Autoorganització col·lectiva per un canvi de model energètic.	26 de novembre de 2022 Vilafranca del Penedès	Organitzat conjuntament amb Centre d'Estudis Penedescs, CEPVi i SOSPenedès. Obert a tota la ciutadania, entitats, administració...
Taller	L'agrovoltaica i les possibilitats d'encaix entre la producció agrària i energètica a l'Alt Penedès.	7 de febrer 2023 Vilafranca del Penedès	Organitzat conjuntament amb Unió de Pagesos- Alt Penedès.
Jornada d'informació i reflexió	Jornades Energia i Territori al Penedès: Reptes actuals del canvi de model energètic al Penedès.	25 de novembre de 2022 Vilafranca del Penedès	Organitzat conjuntament amb Centre d'Estudis Penedescs, CEPVi i SOSPenedès. Obert a tota la ciutadania, entitats, administració...
Enquesta pública	Enquesta sobre transició energètica	25 de setembre de 2022 Olèrdola	Enquesta realitzada en el marc de la concentració "No a la Línia de Molt Alta Tensió", amb el vistiplau de la Plataforma No a la MAT del Penedès. Obert a tots els assistents.

* En el format "taller", cada sessió està acuradament preparada per facilitar una participació significativa i agradable de tothom, i perquè el treball col·lectiu sigui amè i fluid. S'utilitzen tècniques de dinamització grupal que ajuden a reflexionar, integrar, sistematitzar... i els materials són elaborats per l'equip dinamitzador de manera que, mitjançant preguntes generatives, múltiples formats, jocs... es puguin tenir debats més informats, complexos i de qualitat.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

3 Foment de les condicions propícies per a la resolució:

3 Mecanismes de governabilitat que emparin el diàleg i/o garanteixin la incidència dels acords en els decisions públiques i/o comunitàries

Una anàlisi en termes de democràcia participativa de l'Alt Penedès ens mostra un context deficitari. Hi ha una predisposició de la població a participar en la presa de decisions públiques menor al 50%, persisteixen valoracions negatives d'experiències participatives anteriors (manca d'assistència, no s'han aplicat els resultats obtinguts...), els organismes públics limiten les consultes ciutadanes als procediments administratius bàsics i no hi ha cap mecanisme de governança energètica actualment instaurat.

El mateix procediment Eudemon ajuda a mitigar lleugerament aquesta situació. D'una banda, tal com expressen la majoria de participants, la realització dels tallers afavoreix la cultura participativa i l'entrenament de les capacitats necessàries per involucrar-se en processos col·lectius. D'altra banda, la bateria de debats desperta l'interès entre alguns regidors, alcaldes i tècnics de diversos ajuntaments de la comarca i introdueix potencials de participació futura.

Però, malgrat el valor d'aquestes iniciatives de diàleg, hi ha el perill que quedin reduïdes a processos participatius puntuals que no es tradueixin en un apoderament permanent o en espais de governança autosostinguts i amb continuïtat a llarg termini. Igualment, si no s'incideix expressament, es corre el risc que els consensos i les propostes resultants no arribin a tenir repercussió en la presa de decisions i/o una materialització palpable en el procés de transició energètica.

Un panorama que confirma la necessitat de:

- 1) *desenvolupar fórmules de governabilitat que ampliiin la implicació social,*
- 2) *trobar vies que amplifiquin la incidència política i de traducció pràctica dels resultats obtinguts en els processos de diàleg i*
- 3) *tenir la voluntat expressa de consolidar els espais deliberatius creats*

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Promoure de manera explícita el debat sobre la democratització del sector energètic per tal d'anar construint conjuntament quin és l'ideal democràtic amb el que es vol abordar la qüestió energètica comarcal.
- Buscar suports institucionals i polítics que garanteixin un cert impacte. Es mantenen oberts diferents canals de comunicació amb les autoritats competents (tant comarcals com autonòmiques) i es fan diverses reunions per trobar maneres d'encaixar o integrar els processos i resultats del Projecte en el procés decisional oficial. .
- Difondre l'experiència a través de xarxes socials, internet, mitjans de comunicació, fòrums, grups de treball, etc. perquè tingui un mínim ressò i presència en l'arena pública.
- Establir sinèrgies i aliances amb projectes afins per tal d'assegurar la continuïtat d'aquest tipus d'iniciatives i seguir multiplicant la seva presència.
- Crear un nou espai de governança: el Grup Motor Comarcal per a la transició energètica de l'Alt Penedès.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3

3

3

L'imaginari de governança a l'Alt Penedès

És generalitzada l'opinió que cal escoltar a la societat civil i els diferents agents del territori, i que aquests han de poder intervenir en el debat energètic. Alhora, cal buscar el màxim consens a l'hora de decidir el lloc en el que s'instal·len les EERR (*"El procés és el més important; qui no ha estat en el procés de decisió/negociació només veu el resultat final i llavors és quan li posarà pegues"*).

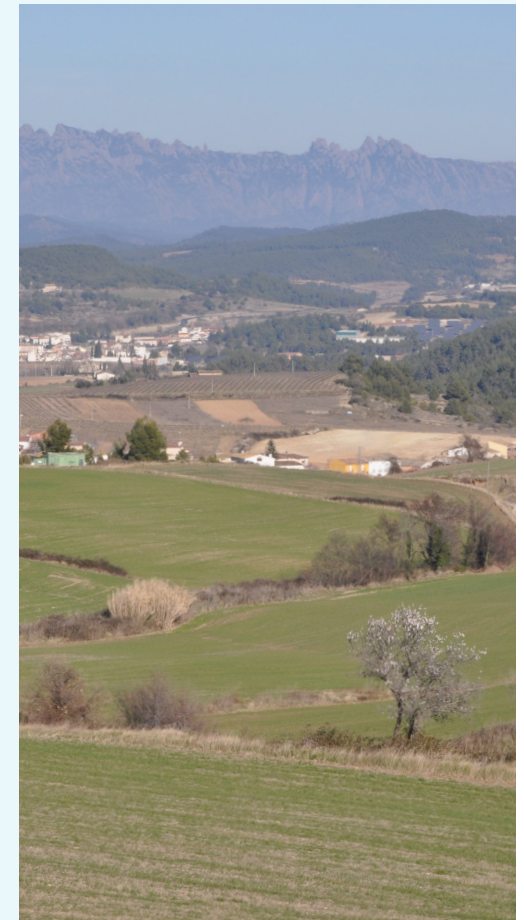
En aquest sentit, es planteja la necessitat d'empoderar a aquests agents i persones per tal que prenguin lideratge i acció. Actualment, es té la sensació que aquests actors van a remolc d'un procés que no lideren o del que no participen. I que els poders econòmics estan posant frens i incidint en aspectes polítics i tècnics, i que no hi ha implicació política que doni força a les iniciatives socials que van sorgint.

No hi ha consens sobre si el nou model de governança que hauria d'impulsar la transició energètica hauria de ser un model totalment públic, públic-privat o comunitari el. Però, com a procés de promoció i decisió entorn a la implantació d'EERR, el millor valorat és la constitució de comunitats energètiques.

Hi ha dues tendències sobre quin hauria de ser el paper de l'administració local: per alguns el tutoratge públic és importantíssim, per altres és millor que no hi sigui. Per a l'Alt Penedès, es visualitzen fórmules en què la ciutadania no adopta simplement el rol de client ni participa només en el finançament de les iniciatives renovables, sinó que es corresponsabilitza de la gestió i governabilitat del sistema energètic.

I s'apunten alguns dels reptes amb què caldrà bregar; l'individualisme, les creences "desincentivadores", la manca d'informació i coneixement, el poc suport polític local, etc. I amb els dubtes i diferències que encara existeixen sobre com materialitzar aquest ideal.

Certament, també hi ha palanques que poden impulsar a aquest empoderament social com el creixent sentit cooperativista, l'educació a les escoles, les experiències de comunitats energètiques que van apareixent, les accions de divulgació, la conscienciació sobre el factor econòmic de l'energia, etc.

Fotografia. Soazig Damay

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

3 ESTRATÈGIA D'ACTUACIÓ

Creació del procediment de resolució i governança

4 Comunicació lenta, propera i catalitzadora:

1 La iniciativa adopta un modus comunicatiu coherent amb el seu propòsit mediador-facilitador?

L'acció comunicativa quan s'adopta el rol de mediador-facilitador en un escenari conflictiu és un tema sensible i que requereix certa reflexió. En aquest sentit, són oportunes preguntes com: quina comunicació és adequada quan es tracten temes controvertits? Quines accions comunicatives ajuden a aconseguir els objectius d'entesa i col·laboració entre les parts en disputa? Quines noves maneres de comunicar-se haurien d'acompanyar els nous paradigmes eco-socials?

La funció d'intermediació i de facilitació demana un determinada forma de comunicació. Algunes de les característiques desitjades serien:

- Comunicar escoltant. La comunicació és una interacció o una acció cocreativa, no la projecció unilateral d'una determinada opinió o missatge.
- Prioritzar la comunicació de proximitat, de contacte directe, de conversa de tu a tu.
- Tenir comunicacions significatives i agradables, cuidant l'espai comunicatiu.
- Assegurar que la informació que es difon és clara i certa, i no genera confusions o malentesos.
- Prioritzar la qualitat (i no la quantitat) de vies i moments de comunicació, la generació de valor, la desacceleració, etc. (“*Slow Communication*”).
- Promoure la reflexió crítica de la problemàtica energètica des de la nostra experiència i coneixement (compartint dubtes, reflexions, aprenentatges...).
- Activar a l'interlocutor, motivant-lo, mobilitzant i sacsejant consciències.

L'estil comunicatiu –entre la iniciativa i els implicats, i entre aquesta i la societat en general- cal que reflecteixi l'actitud teoricopràctica d'humilitat, escolta i claredat d'aquest tipus d'intervencions. I, alhora, que l'ajudi a aconseguir els seus objectius.

ACCIONS

Per tal d'incorporar aquesta perspectiva pràctica, es prenen les següents accions:

- Realitzar trobades presencials per a explicar el projecte i els debats contextualitzats a cada un dels col·lectius detectats. S'explica a partir del marc interpretatiu i emocional de l'altre, i dels seus dubtes, inquietuds i desitjos.
- Decidir conjuntament amb els participants dels debats com es divulguen els resultats obtinguts. I, si s'escau, col·laborar en aquesta difusió.
- Donar a conèixer la iniciativa principalment per interacció directa, minimitzant l'ús dels mitjans de comunicació públics.
- Prioritzar l'eina web com a aparador del projecte i per a poder penjar tota aquella informació que es genera.
- Emprar el correu electrònic com a via per a comunicar-se amb els participants, rebre preguntes, oferiments, etc.
- Obrir un canal de twitter per a difondre activitats pròpies i que són obertes, i per retwittejar informacions i/o experiències afins que realitzen altres.
- Publicar escrits curts de reflexió i/o sobre aspectes que s'hagin analitzat per tal de contribuir a la mobilització del debat.
- Prioritzar la discreció d'alguns processos de diàleg, concentrant la tasca de difusió de la iniciativa a la seva fase final, quan ja s'han obtingut els seus resultats principals.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4 RESULTATS

Avaluació i aprenentatges fruit de l'experiència

1 Mobilització del debat energètic i activació de la xarxa social:

Aconsegueix la iniciativa incrementar el diàleg social?

El diàleg entès com un procés de comprensió que es dona a través de la paraula és un mitjà valuós en sí mateix, tant si permet l'assoliment d'acords com si no es materialitza en decisions o accions concretes. Entès des d'aquesta accepció, la pràctica dialògica contribueix a:

- **Augmentar la comprensió humana.** És a dir, permet fer un exercici emocional de connexió subjecte-subjecte que augmenta la co-neixença mútua, l'empatia i la confiança.
- **Augmentar la comprensió intel·lectual.** És a dir, facilita que es pugui aprehendre la realitat en el seu conjunt i, per tant, que es tingui una visió més holística i complerta del problema.
- **Introduir l'element reflexiu i de procés** en l'imaginari decisional. És a dir, reivindica la importància del procés (no com a mer tràmit per obtenir uns resultats) i incorpora una aproximació a la resolució de conflictes més hermenèutica (i menys de negociació instrumental).

Quins RESULTATS i aprenentatges s'extreuen de l'experiència Eudemon a l'Alt Penedès?

S'augmenta la participació social en el debat energètic comarcal, però, és suficient?

Al llarg dels debats contextualitzats hi participen aproximadament unes 70 persones -el 30% de les quals són dones- que representen un 55% dels municipis de la comarca i majoritàriament formen part d'alguna entitat.

No s'aconsegueix estendre pel territori els tallers especialment dissenyats per a la ciutadania ni la participació d'algunes plataformes locals organitzades al voltant de l'oposició a algun projecte renovable concret. Ni totes les persones obertament interessades en aquesta temàtica assisteixen als espais proposats per Eudemon. Unes circumstàncies que redueixen la pluralitat de perfils i, de retruc, també la diversitat d'aportacions i l'angle de visió de la problemàtica.

Gran part d'aquestes mancances poden superar-se:

- Amb més temps i personal:
  - D'una banda, **cal temps i dedicació per preparar els processos de diàleg.** Fer-los el més ajustats als interessos, estils i ritmes de cada entitat, augmenta les probabilitats d'adhesió a la proposta. Però, per fer-ho cal temps per preguntar, contrastar, validar.. i una adaptació a les dinàmiques internes que té cada grup. I, en tot cas, cal dedicar recursos humans per realitzar-los i per anar assumint les oportunitats de multiplicació que sorgeixen a mesura que avança el Projecte.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4

1

· De l'altra banda, **el rol mediador-facilitador no ve donat, sinó que es construeix i necessita ser validat**. Tot i que es pugui considerar oportú aquest rol, no tothom és apte i està legitimat per exercir-lo. I seran els actors implicats en el conflicte els que conscientment atorgaran aquesta funció a un determinat agent o li consentiran ser-ho. En aquest sentit, cal temps per donar-se a conèixer i construir vincles de confiança que propiciïn l'acceptació i/o assignació d'aquesta funció a la iniciativa.

— Amb la consciència que no és senzill impulsar iniciatives que impliquen a la col·lectivitat:

· En un context democràtic poc avesat a decidir participadament, **el rol de mediador-facilitador també comporta motivar la implicació social i canalitzar l'efecte dinamitzador del propi conflicte**. La voluntat de fer sentir la nostra veu (que s'activa en un conflicte) no sempre es tradueix en accions concretes per aconseguir-ho.

· Malgrat hi hagi un capital social comarcal que pugui implicar-se en la definició i implementació del nou model energètic, no hi ha una estructura sociopolítica que l'activi. En general, **el tercer sector local s'enfronta a una sèrie de reptes**; manca de reconeixement, recursos i finançament, vincles amb la ciutadania i les administracions, etc. **que limiten la seva capacitat de mobilització**. L'excés de voluntarisme i un sistema laboral i social que deixa poc temps a les persones per dedicar a la comunitat ho agreugen.

Els processos de diàleg realitzats són molt ben valorats, però, quins reptes metodològics queden per afrontar?

Els participants als debats expressen: 1) que la iniciativa tracta una qüestió rellevant i d'interès pel territori i aborda les problemàtiques més significatives que hi ha entorn a aquesta qüestió. 2) Que serveix per escoltar altres opinions i per aprendre els uns dels altres, per reflexionar, incloure aspectes que no havien pres en consideració i per millorar la comprensió del repte energètic. 3) També, manifesten que les activitats proposades durant les sessions ajuden a sistematitzar i a canalitzar el debat i faciliten les aportacions de totes.

D'altra banda, es diu que la implicació continuada en les sessions permet una major cohesió del grup i un aprofundiment en la temàtica, tot i així, la majoria de participants no ho consideren factible a llarg termini com a espai permanent i auto-sostingut. **La musculatura, experiència i recursos que demana mantenir la dinàmica dels tallers és massa exigent perquè se'n puguin fer càrrec els agents territorials per sí sols.**

En tot cas, es fa evident que a l'hora de dissenyar aquests espais cal contemplar, com a mínim, els següents reptes metodològics:

— **La implantació de les energies renovables és un debat que inclou molts debats**. I cada un d'ells prou complex com per demanar una atenció exclusiva. Per exemple; En quin model de desenvolupament territorial es vol inserir la promoció de les renovables? Com es resol

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4

1

la relació rural-urbà/zones productores-zones consumidores? Com mantenim l'activitat agrícola i la seguretat alimentària? Quina és la millor convivència societat-natura (protecció ambiental, gestió forestal, integració paisatgística...)?

— **Equilibri conceptual/concret.** El debat energètic es dona a dos nivells; un primer nivell més general-conceptual (bastant predominant) que parla de models, aspectes ideològics, posicionaments de fons... I un segon nivell més específic que demana aportacions concretes per a la presa de decisions i tracta sobre fets particulars dels conflictes actius. Com tractem els aspectes conceptuals i, alhora, els traduïm en accions concretes per al territori? Com parlem de les preocupacions quotidianes de les persones i, alhora, contextualitzem aquestes realitats en marcs de referència més estratègics

— **Equilibri informació/incertesa.** Facilitar debats informats implica cercar informació i donar claus per a la seva interpretació. Però alhora s'evidencia la necessitat de reconèixer que hi ha un cert grau d'incertesa irreductible, és a dir, límits del coneixement i una situació d'indeterminació normativa pròpia d'un escenari en construcció. El repte consisteix, doncs, a aspirar a tenir el màxim d'informació possible i, alhora, aprendre a decidir sense certeses absolutes.

— **Complexitat tècnica.** Alguns participants manifesten que és difícil imaginar què representen a la pràctica certes xifres i característiques tècniques. I, per això, per valorar certs aspectes vinculats amb la implantació de les EERR (com, per exemple, les distàncies entre parcs fotovoltaics o límits en la concentració de projectes) cal contextualitzar-los en situacions específiques que no sempre estan disponibles.

La realització de la iniciativa ajuda a augmentar la comprensió del repte energètic, però, fins a quin punt això impregna el debat general i arriba als diferents agents implicats?

Per a les persones que s'involucren d'una manera o altre en el projecte **Eudemon**, l'experiència els serveix (com elles mateixes comuniquen) per aprofundir en el tema i adquirir més consciència sobre el tema de l'energia. També, es valora molt positivament la informació que proporciona la iniciativa (sobre el context normatiu i polític general, sobre l'actualitat del sector energètic, sobre experiències inspiradores d'altres indrets, sobre el sentir d'altres actors, etc.).

Més enllà dels agents directament implicats, la iniciativa ajuda a comprendre millor la problemàtica energètica en la seva vessant social i de governabilitat. Alguns dels anàlisis realitzats sobre la conflictivitat actual i l'estat de la participació en les polítiques energètiques es difonen a través de publicacions i formant part de fòrums i altres processos de treball. Alhora, es fa una tasca expressa de sensibilització sobre la necessitat d'integrar el factor psicosocial en els objectius de descarbonització i implantació de les renovables. També, entre el sector empresarial energètic i en diferents nivells administratius i governamentals.

L'interès que desperta la iniciativa tant en el nivell comarcal com en l'autonòmic i estatal denota que **cada vegada hi ha més receptivitat per considerar la dimensió social i territorial de la transició energètica i més curiositat per abordar-les inclusius i consensuals en la implantació renovable**. Certament, en el debat públic encara no es tracta sobre quins mecanismes i procediments són els més adequats ni els detalls metodològics d'aquest nou paradigma de governabilitat. Estem a les beceroles, però, cada vegada està present en més àmbits i sectors.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4 RESULTATS

Avaluació i aprenentatges fruit de l'experiència

2 Identificació de consensos territorials:

Aconsegueix la iniciativa arribar a algun acord que resolgui la conflictivitat social?

Com explica Xirinacs (2000), “el pacte pacifica diferències en conflicte”, i, en aquest sentit, un dels objectius principals de la resolució de conflictes és poder assolir aquest pacte. Ara bé, com ens adverteix el mateix autor, cal diferenciar entre pacte fiduciari i pacte federatiu, entre consens i contracte. El consens és sintètic, versa sobre les qüestions més profundes i permanents de la vida i es basa en el “fies” (la fe, la con-fiança). Mentre que el contracte és analític i versa sobre el detalls concrets de la vida de cada dia.

Ambdós tipus de pactes són necessaris per a que una societat pugui funcionar i mantenir els valors de la convivència. El procediment Eudemon, no obstant, prioritza els processos consensuals. D'una banda, perquè establir consensos socials és una manera de prevenir futures confrontacions i d'anar tramant la realitat energètica que volem. D'altra banda, perquè tot i que sigui necessari tancar un contracte per resoldre una disputa, per exemple, entorn a una instal·lació renovable específica, un acord sense un consens de base, és a dir, sense una confiança i concòrdia generals pot significar tancar la porta en fals.

En aquest sentit, el procés de diàleg i consens Eudemon contempla, com a mínim, les següents tasques:

- **Identificar les afinitats.** Durant el diàleg i en les diferents converses mantingudes sobre la qüestió es detecta tot allò que uneix a les persones (els denominadors comuns).

- **Generar consensos a partir d'allò en el que no hi ha coincidència.**

Les propostes de treball, les dinàmiques participatives i el tarannà mediador que caracteritzen la iniciativa ajuden a convertir allò divergent en punts de confluència.

- **Elaborar acords i adquirir compromisos específics.** Davant situacions concretes i partint d'un marc general compartit, es busca dissenyar accions, decisions, normatives, contractes, etc. que defineixin el nou escenari de conciliació.

Quins RESULTATS i aprenentatges s'extreuen de l'experiència Eudemon a l'Alt Penedès?

S'aconsegueix elaborar un document de consensos territorials, però, de què serveix?

Cada un dels debats (i converses) que s'han mantingut són recollits per escrit, sintetitzats i validats posteriorment pels participants. Un cop es finalitza aquesta primera bateria de diàlegs s'integren tots aquests resultats en un sol document. Aquest document conté els punts en comú, resums dels debats mantinguts i els dissensos/debats oberts. I bàsicament són aportacions relacionades amb: 1) el procés de transició energètica (visions i com es viu), 2) la implantació d'instal·lacions eòliques i fotovoltaïques (criteris i condicions), i 3) la democratització del sector energètic i la governança en el desplegament de renovables (models i palanques/frens).

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4

2

Tenir el registre de totes aquestes qüestions per a l'Alt Penedès és útil per posar un termòmetre i conèixer com respira la comarca en relació al conflicte de les renovables i per saber des d'on es parteix per desenvolupar la transició energètica. Informació que no existia fins ara. D'altra banda, serveix per visibilitzar quins consensos territorials hi ha. Consensos que s'extreuen i es sintetitzen en un document a part perquè siguin més fàcils d'identificar i transmetre.

L'existència d'aquest document de consensos territorials és un èxit, però, no es pot oblidar que:

— És una primera aproximació que cal visualitzar com un procés d'articulació a llarg termini. Cal recordar que aquests consensos sorgeixen d'uns espais de diàleg concrets i que encara hi ha molta gent per implicar en la definició del model energètic comarcal. A més, el document no inclou tots els factors rellevants del debat. Hi ha aspectes que no s'han pogut tractar (per exemple, en relació amb el sector industrial) o en els que no s'ha pogut aprofundir prou com per arribar a un consens explícit (per exemple, quin rol haurien de tenir les empreses energètiques? Es contempla la possibilitat de produir per a altres territoris?).

— Els consensos assolits són valuosos en sí mateixos, però, sobretot, perquè són una plataforma per seguir construint col·lectivament. El consens social és un relat compartit que serveix per teixir complicitats, per continuar sumant punts d'encontre, per crear imaginaris col·lectius que guiïn el procés de transició energètica i com a base per treballar acords més específics.

— Treballar primer sobre els consensos per consolidar l'espai col·lectiu i després tractar els dissensos permet progressar en l'assoliment d'acords sense posar excessivament en perill la cohesió comunitària. Ara bé, cal no perdre de vista que encara hi ha aspectes en disputa que poden fer trontollar algun d'aquests acords generals. En aquest sentit, és important prestar atenció a com s'ha arribat a aquests consensos (veure com han evolucionat les diferents posicions) i el grau de fermesa amb el que són recolzats pels diferents agents.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4 RESULTATS

Avaluació i aprenentatges fruit de l'experiència

3 Creació del Grup Motor Comarcal per a la transició energètica:

Aconsegueix la iniciativa incidir en l'esfera pública i/o comunitària vinculada a la problemàtica energètica?

Les vies i estratègies per influir en la planificació, decisió i gestió del sector energètic són múltiples (de tipus més o menys confrontatives, puntuals, transparents, lícites...). La iniciativa Eudemon, fidel als seus plantejaments i al seu rol, adopta vies d'incidència política no adversarial. D'una banda, emprà mètodes habituals com la difusió i comunicació de l'experiència i els seus resultats que exposen veus que fins ara no han estat escoltades i reivindiquen camins alternatius a la pràctica habitual. O com la recerca d'aliances i suports per tal d'amplificar el seu abast i impacte.

De l'altra banda, però, també *proposa l'activació d'un mecanisme de governança local* que serveixi d'exemple de com es podria definir, liderar i decidir el canvi de model energètic des del territori (escala regional) i de manera participada. I que, alhora, previngui i/o gestioni els conflictes entorn a instal·lacions renovables.

En aquest sentit, la proposta del Grup Motor Comarcal respon, com a mínim, a les següents necessitats:

— **Augmentar el recorregut dels resultats obtinguts prèviament i compensar el buit participatiu en l'àmbit del desplegament de les energies renovables.**

- Un cop s'activa la base social comarcal i hi ha un punt de partida comú suficientment complet i edificant, és el moment d'aglutinar tots

els espais-actors-processos que han estat mobilitzats i aprofitar tota aquesta feina per crear un organisme amb perspectiva territorial. El propi avenç de la iniciativa Eudemon fa factible aquest salt.u de fermesa amb el que són recolzats pels diferents agents.

- El Grup està sostingut, però, també sosté aquest capital social “preparat” i el document de consensos territorial. En relació als acords inicials, el Grup els dóna potència, ja que busca maneres de poder-los integrar en processos reals (conflictes i decisions públiques) i no queden tan marginalitzats en un context global que es regeix per prioritats polítiques i econòmiques molt llunyanes al sentir local.

— **Cedir el rol promotor de la iniciativa a les persones i agents de la comarca i respondre al moment sociopolític vigent.**

- Actualment, hi ha un debat general sobre quin nou model energètic es vol i com promoure'l, i un procediment tecnicoadministratiu que està definint els criteris i les zones d'implantació de les EERR a nivell català. Per tant, és el moment de d'aportar el criteri comarcal i incidir en la presa de decisions.

- Alhora, s'entreu l'arribada de noves propostes d'instal·lacions fotovoltaïques que poden activar la bel·ligerància social. En previsió a aquest escenari proper es creu oportú que el Grup esdevingui una plataforma amb vocació mediatra que pugui actuar tant a instància d'alguna de les parts interessades com en cas d'ofici (per exemple com a òrgan consultor).

4

3

La figura del Grup Motor Comarcal per a la transició energètica

Propòsit

Esdevenir un motor de consens social i de construcció col·lectiva del canvi de model energètic a nivell comarcal i/o supramunicipal.

Plantejament filosòfic

Mecanisme de governabilitat que:

- Treballa des de la lògica de la governança i, per tant, *aposta per estructures flexibles* i capaces de gestionar les xarxes d'interdependència. Té *un caràcter independent i no institucional*. No forma part de cap aparell o àmbit administratiu, tot i que procura establir aliances amb els governs locals i estructures administratives.
- Busca la corresponsabilització de les persones en la problemàtica energètica i que arribin a ser part activa en la recerca de solucions i, per tant, *advoca per formats en el que els seus membres siguin els que marquen l'agenda, decideixen i prenen acció*. Entre totes es decideix quins són els objectius i línies de treball que es volen promoure.
- Vol contribuir al canvi de model democràtic i, per tant, *aspira a replicar-se, a escalar-se i a anar guanyant pes en el sistema decisonal actual*.

Composició

Està format per persones:

- Amb ganes de contribuir al canvi de model energètic i amb una visió comprensiva de la situació.
- Amb un tarannà dialogant i conciliador.
- Connectades a algun grup/entitat/organització de la comarca i/o amb capacitat de fer de pont entre el Grup i algun sector/zona de l'àmbit supramunicipal.
- Que comparteixen els consensos territorials sorgits fruit de la iniciativa Eudemon.
- Disposades a participar d'aquest Grup de manera regular i a mig-llarg termini.

Funcions potencials

Que estan en sintonia amb el propòsit general, però, que caldrà validar i/o modificar en base a les preferències i propostes dels membres del Grup:

- Promoure mecanismes d'implicació local per anar ampliant la primera base de consens.
- Anar concretant aquests consensos amb proves pilot, línies de treball o accions específiques.
- Oferir-se com a espai de mediació davant de projectes de renovables que puguin anar apareixent en la comarca.
- Esdevenir un interlocutor amb l'administració sobre aspectes relacionats amb l'energia.

EL PROCEDIMENT EUDEMON

Resolució de conflictes socioecològics i construcció de governança local

4

3

*Quins **RESULTATS** i aprenentatges s'extreuen de l'experiència Eudemon a l'Alt Penedès?*

*Es constitueix el **Grup Motor Comarcal**, però, tindrà continuïtat i/o un impacte real?*

El Grup de l'Alt Penedès està format per unes 15 persones actives que vénen a títol individual (no com a representants) i que estan connectades amb: a) un total de 13 entitats diferents (associacions, plataformes, sindicats, cooperatives i ajuntaments), b) un total de 5 sectors (ambiental-paisatge, agrari, social-cultural, administratiu, empresarial-cooperatiu) i c) un total de 10 municipis diferents del territori.

Es constitueix formalment el 14 d'abril de 2023 i es reuneix mensualment. Es presenta públicament el 26 de juny i fa una crida a unir-se a aquesta iniciativa: ja sigui com a membre del Grup, com a col·laborador (participant de accions concretes), simpatitzant (donant-hi recolzament públic) i/o patrocinador (suport econòmic). El Grup es proposa: a) realitzar accions de comunicació i estimulació de la participació ciutadana, b) promoure la creació de comunitats energètiques, c) mediar en conflictes per la instal·lació de renovables i d) fomentar el coneixement i la sensibilització al voltant de la transició energètica.

Però, aconseguirà el Grup continuar sumant actius i fer convergir la pluralitat en un projecte comú de transició energètica? Es mantindrà a llarg termini? La seva activitat donarà resultats pràctics? Es posicionarà el Projecte com a exemple per inspirar noves iniciatives? És aviat per fer certes valoracions, tot i que ja es pot identificar amb quins reptes caldrà lidiar:

— **Recerca de finançament** per mantenir l'estructura i el funcionament orgànic del Grup i tenir acompanyament i suport tècnic en les tasques de dinamització, logística i seguiment de les sessions.

— **Necessitat de recolzament tecnicocientífic** en la generació d'alternatives concretes. Aconseguir un llistat d'experts que puguin oferir assessorament tècnic puntual i que l'administració pugui compartir amb el Grup dades i informació rellevant.

— **Encaix amb els processos decisionals actuals.** Les aportacions del Grup només són tingudes en compte en la definició de les polítiques energètiques si estan traduïdes tècnicament i formulades per a tràmits administratius acotats. I si es realitzen a través d'una entitat jurídica constituïda. Vehicular el Grup a través de formats més propers a l'administració (comissió de seguiment de projectes, figura participativa dins les Oficines Comarcals, etc.) pot fer que perdi la seva independència i autonomia.

— **Compromís i motivació dels membres del Grup** si les condicions anteriors no es compleixen. Les persones membres es comprometen a formar part de la iniciativa de forma voluntària malgrat no tenen garanties d'incidència, continuïtat o obtenció de resultats palpables. Una aposta inicial que no es manté de manera indefinida.

CONCLUSIONS I PERSPECTIVES DE FUTUR

· **Es fa necessària una tasca de recerca constant que explica, alimenta i dóna robustesa al procés.** És fonamental disposar de coneixement suficient sobre la problemàtica i el cas, i anar-la actualitzant. Aquesta informació proporciona claus d'interpretació per comprendre la situació, permet promoure un procés de diàleg ric i rigorós (que dóna validesa als resultats), ajuda a cobrir les mancances epistemològiques que hi ha en el conflicte i a anar responnent als dubtes que van apareixent.

· **Fer un salt de l'element-conflicte al context-problema ajuda a ampliar el focus de debat i a situar als actors en una posició de coresponsabilitat.** Poder moure's de la pregunta "volem aquesta instal·lació renovable aquí?" a la pregunta "com faríem la transició energètica a la comarca?" ajuda a passar d'una posició reactiva a una de lideratge. I a que es pugui acordar sobre un determinat projecte partint d'un consens social major en relació al model energètic comarcal que es vol.

· **Fer una aproximació al conflicte gradual, i per diversos fronts, permet preparar el terreny perquè sigui possible el diàleg entre posicions divergents.** Parlar de forma individualitzada amb determinats actors, fer processos deliberatius per grups d'afinitat, anar incorporant els resultats col·lectius com a veritats compartides, insistir en la necessitat de concòrdia i les seves avantatges pel territori, etc. va creant un caldo de cultiu que facilita la trobada i entesa entre les parts en disputa. Igualment, incidir simultàniament en diferents sectors i nivells (per exemple, local-global, social-empresarial-administratiu) permet anar activant potencials vies de resolució (és a dir, activant tecles que poden desencadenar l'acord).

· **L'escala comarcal es presenta com un àmbit d'actuació adient per abordar la problemàtica energètica i per construir-ne alternatives.** Prendre la comarca com unitat geogràfica per tractar la conflictivitat entorn al desplegament de les renovables té diversos beneficis.

D'una banda, és un àmbit prou extens territorialment com per no reduir excessivament l'abast de la dimensió energètica, però, alhora és prou local com perquè les persones el puguin copsar en el seu conjunt i el coneguin. De l'altra banda, en ser una unitat administrativa facilita la seva identificació i que, si s'escau, els processos socials puguin encaixar amb les estructures públiques existents. Igualment, adoptar una governança més territorialitzada en lo local permet reunir a un nombre d'agents prou elevat i divers, però, a la vegada, no excessiu i manejable.

· **Disposar d'una base sòlida de governança que promogui que les persones prenguin lideratge i acció en el procés de canvi de model energètic facilita la prevenció i resolució de conflictes.** Activar les xarxes de relació i comunicació entre actors, obrir espais de trobada segurs, neutrals i estables, propiciar els vincles de confiança, aplicar mecanismes de treball conjunt, incentivar la cultura i habilitats col·laboratives, etc. crea un context en el que les diferències, menys probablement, deriven en situacions de confrontació. I si els conflictes ja hi són, ofereix un escenari en el que és més probable dialogar i arribar a consensos i/o en el que ja no es promou la lògica guanyadors-perdedors, sinó la recerca de solucions per a problemes comuns.

· **Cal seguir explorant l'àmbit de la resolució de conflictes energètics, tant per trobar vies d'acord en instal·lacions renovables concretes com per millorar l'adequació de les polítiques públiques.**

Es necessari contrastar l'experiència Eudemon i anar construint un cos de coneixement específic. I per fer-ho, cal multiplicar aquest tipus d'iniciatives arreu de Catalunya (i en d'altres indrets amb situacions similars). No és habitual impulsar processos de resolució que vagin més enllà de la visió finalista i instrumental de l'acord, i que també els contemplin com a eines de transformació sociopolítica i de construcció col·lectiva del canvi.

Marina, José Antonio (2004); **La inteligencia fracasada. Teoría y práctica de la estupidez.** Anagrama. Colección Argumentos. Barcelona.

Muñiz, Sigrid (2011); **Complejidad, participación y dilema ambiental. Aproximaciones metodológicas en el conflicto entre el canal Segarra-Garrigues y la red Natura 2000 en Cataluña. Dirigido por Joan Subirats (UAB) y Roger Strand (SVT-Noruega).** Tesis doctoral. Doctorado en Ciencias Ambientales (ICTA-UAB).

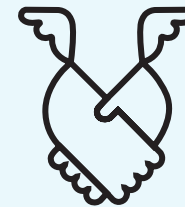
<https://www.educacion.gob.es/teseo/mostrar>

Muñiz, Sigrid (2012); **Conflictividad ambiental y territorial: un área de investigación en construcción. Aproximaciones al caso catalán.** Documents d'Anàlisi Geogràfica, vol. 58/3 (2012) pp. 481-496.

Muñiz, Sigrid i Moya, Jaume (2023); **Proyecto EUDEMON: prevención y resolución de conflictos ecosociales en el ámbito del despliegue de las renovables en el territorio. Pensamiento al margen.** Revista Digital de Ideas Políticas. Número 18 (2023), pp. 133 – 148.

Ravetz, J.R. (1971); **Scientific knowledge and its social problems.** Clarendon Press, Oxford.

Xirinacs, Lluís M. (2000); **El consens.**
<https://www.elnegre.cat/valors-i-projecte/xirinacs/xirinacs-comunitat-humana-democracia/>

E U D E M O N